

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.27>

УДК 336.22:004.7

Л. В. Гончар,

д. пед. н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4014-2372>

А. О. Літвінов,

аспірант кафедри управління та адміністрування,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-9132-5874>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

L. Honchar,

Doctor of Pedagogical Sciences,

Professor, Head of the Department of Management and Administration,

SHEI «Donbass State Pedagogical University»

A. Litvinov,

Postgraduate student of the Department of Management and Administration,

SHEI «Donbass State Pedagogical University»

DIGITALIZATION OF THE TAX SYSTEM: MAIN DIRECTIONS AND PROSPECTS

У статті розглянуто питання цифровізації податкової системи, зокрема основні напрями та перспективи цієї трансформації в умовах сучасних викликів. Акцентовано увагу на необхідності адаптації податкової системи до нових реалій, зокрема в умовах воєнного стану, що вимагає використання інноваційних технологій для підвищення ефективності адміністрування, зменшення бюрократичного навантаження та мінімізації ризиків корупції і ухилення від оподаткування. Досліджуються ключові напрями цифровізації, такі як автоматизація процесів, впровадження штучного інтелекту, блокчейн-технологій, а також електронні платформи для взаємодії платників податків з органами державної влади. Оцінюються перспективи використання новітніх технологій для підвищення податкової дисципліни та оптимізації бюджетного процесу. Особливу увагу приділено питанням кібербезпеки, цифрової грамотності та адаптації законодавчої бази до нових технологічних вимог.

The article considers the issue of digitalization of the tax system, in particular the main directions and prospects of this transformation in the context of modern challenges. It is noted that in the conditions of martial law, the digitalization of the tax system is not only a tool for increasing the efficiency of administration, but also a strategic necessity for ensuring the financial stability of the state, especially. The emphasis is on the need to develop a comprehensive and integrated strategy for digitalization of the tax system, which should take into account advanced international experience, as well as the specifics of the economic situation in Ukraine, especially in the conditions of martial law. The importance of implementing innovative technologies that can not only increase the efficiency of tax administration, but also reduce the level of bureaucratic procedures that can complicate the interaction of taxpayers with the state is noted. In addition, it is emphasized that the developed strategy should be aimed at minimizing the risks of corruption and tax evasion, ensuring the transparency and legitimacy of tax processes, which is key to the stability of public finances during a

period of emergency. This will strengthen trust in the tax system, promote its optimization, and support the efficient functioning of the economy in conditions of limited resources and increased threats. Key areas of digitalization are explored, such as process automation, the introduction of artificial intelligence, blockchain technologies, and electronic platforms for taxpayers to interact with government agencies. The author outlines the prospects and challenges of digitalization, in particular the need to improve the legislative framework, ensure cybersecurity, and increase digital literacy among both taxpayers and tax agency employees. The author notes that without improving the regulatory framework, technological development may be limited, which creates legal conflicts and slows down the processes of digital transformation. Along with this, the importance of ensuring equal access to digital tax services for all categories of taxpayers, in particular small businesses and residents of rural regions, for whom insufficient technical support may become an obstacle to full participation in digital processes, is noted.

Ключові слова: *цифровізація, податкова система, блокчейн, штучний інтелект, автоматизація, електронні платформи, фіскальна дисципліна, кібербезпека, цифрова грамотність.*

Keywords: *digitalization, tax system, blockchain, artificial intelligence, automation, electronic platforms, fiscal discipline, cybersecurity, digital literacy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах цифровізація податкової системи є не лише інструментом підвищення ефективності адміністрування, а й стратегічною необхідністю для забезпечення фінансової стабільності держави, особливо в умовах воєнного стану. Повномасштабна війна в Україні створила безпрецедентні виклики для податкової сфери, що вимагає оперативної адаптації механізмів збору податків, спрощення адміністративних процедур та впровадження цифрових технологій для мінімізації ризиків корупції та ухилення від оподаткування.

Втрата значної частини економічного потенціалу через руйнування підприємств, зменшення зайнятості та масштабну міграцію населення суттєво скоротила податкові надходження, що змушує державу шукати нові підходи до податкового адміністрування. Автоматизація процесів, застосування технологій штучного інтелекту та блокчейн дають можливість значно покращити контроль за податковими потоками та підвищити рівень податкової дисципліни. Запровадження цифрових платформ для взаємодії платників податків і податкових органів сприяє зниженню бюрократичного навантаження та прискоренню обробки податкової інформації. Крім того, цифровізація відкриває нові можливості для ефективного аналізу податкових даних, що дозволяє своєчасно виявляти ризики ухилення від сплати податків і розробляти більш гнучкі фіскальні політики. Водночас процес цифровізації супроводжується низкою проблем, серед яких необхідність вдосконалення законодавчої бази, забезпечення кібербезпеки та підвищення цифрової грамотності як податкових органів, так і платників податків. Важливим завданням є розробка інтегрованої стратегії цифровізації податкової системи, яка враховуватиме міжнародний досвід та особливості економічної ситуації в країні. Таким чином, дослідження цифровізації податкової системи є актуальним як у науковому, так і в практичному аспектах, оскільки воно визначає шляхи підвищення ефективності податкового адміністрування, оптимізації бюджетного процесу та створення передумов для післявоєнного економічного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання цифровізації податкової системи активно досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені, серед яких варто відзначити праці К. Шваба, Е. Бріньолфссона, Е. МакАфі, М. Форда, К. Болдовської, С. Ганзюк, О. Гончарової, О. Гуцалюк, Ю. Павлютіна, А. Тарасенко та ін. Водночас, залишається необхідність подальшого вивчення процесів цифровізації податкової системи в умовах війни та її післявоєнного відновлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є визначення ключових напрямів цифрової трансформації податкової системи та оцінка її перспектив в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація є ключовим процесом у сучасному державному управлінні, який передбачає впровадження новітніх інформаційних технологій з метою підвищення ефективності, автоматизації процедур та забезпечення прозорості діяльності.

У податковій системі цифровізація сприяє оптимізації податкового адміністрування, зменшенню бюрократичного навантаження, покращенню контролю за сплатою податків та мінімізації ризиків ухилення від оподаткування [2, с. 105].

Одним із головних напрямів цифровізації податкової системи є автоматизація податкового адміністрування. Використання сучасних цифрових технологій дозволяє державним органам ефективно збирати, обробляти та аналізувати податкові дані, що сприяє підвищенню рівня фінансової дисципліни. Особливу роль відіграє впровадження електронного документообігу, який значно знижує витрати на адміністрування податків, мінімізує людський фактор та сприяє швидшій обробці інформації. Також запровадження «розумних» податкових декларацій дозволяє автоматично заповнювати та перевіряти податкові звіти на основі інтегрованих цифрових даних.

У сфері взаємовідносин між підприємствами та податковими органами, на даний час, активно використовуються наступні цифрові платформи:

- електронний кабінет платника податків – надає доступ до інформації про нараховані та сплачені податки, дозволяє подавати звітність онлайн та отримувати консультації;
- сервіс «Пульс» – створений для оперативного реагування на скарги та звернення платників податків;
- система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) та система електронного адміністрування реалізації пального (СЕАРП) –

забезпечують контроль за нарахуванням та сплатою податку на додану вартість;

- загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс (ЗІР) – надає вичерпну інформацію з податкових питань та законодавчих норм;
- електронний сервіс «InfoTAX» – дозволяє платникам податків отримувати актуальну інформацію про свої податкові зобов'язання;
- електронний сервіс «Дія» – спрощує податкову взаємодію, зокрема подання звітності та отримання довідок [5; 6, с. 147].

Державна податкова служба України також розвиває електронні сервіси, серед яких Е-кабінет, Е-ПДВ, Програмні РРО, Е-Повернення, Е-Субсидія, Е-прозорро, ID14, Е-малятко та інші [3, с. 44]. Вони спрямовані на полегшення податкового адміністрування та забезпечення зручного доступу до державних послуг.

Значні перспективи у цифровій трансформації податкової сфери відкриває застосування блокчейн-технологій [1, с. 190]. Розподілений реєстр дозволяє створити незмінну та прозору базу податкових даних, що унеможливорює маніпуляції з фінансовою звітністю та сприяє боротьбі з ухиленням від оподаткування. Деякі країни вже успішно запровадили податкові реєстри на основі блокчейну, що дозволило значно знизити рівень тіньової економіки та підвищити рівень податкової дисципліни. В Україні ця технологія поки що перебуває на етапі дослідження, проте її потенціал у забезпеченні податкової прозорості є надзвичайно високим.

Окремим напрямом цифровізації є впровадження штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання у процес податкового адміністрування. Використання таких технологій дозволяє автоматизувати процеси аналізу податкових звітів, виявлення аномальних операцій та оцінки ймовірності ухилення від оподаткування. Сучасні аналітичні системи на основі штучного інтелекту здатні не лише аналізувати великі обсяги податкових даних, а й формувати прогнози щодо можливих ризиків для податкової системи. У такий спосіб державні органи можуть ефективніше запобігати податковим

правопорушенням та оптимізувати механізми податкового контролю [4, с. 333].

Впровадження сучасних цифрових технологій у податкову сферу України відкриває широкі перспективи для підвищення ефективності державного управління. Основними очікуваними результатами є збільшення податкових надходжень, скорочення частки тіньової економіки та оптимізація бюджетного процесу.

Водночас, окрім значних переваг, цифровізація податкової системи супроводжується певними викликами, які необхідно враховувати для забезпечення її ефективного функціонування. Одним із ключових питань є забезпечення кібербезпеки, оскільки цифровізація податкових процесів робить систему вразливою до кібератак, несанкціонованого доступу та витоку конфіденційних даних. Особливо це актуально в умовах воєнного стану, коли державні інформаційні ресурси можуть стати мішенню для кіберзлочинців та ворожих спецслужб. Для мінімізації таких ризиків необхідно розробляти комплексні системи захисту інформації, що включають використання багаторівневої аутентифікації, шифрування даних, впровадження захищених каналів зв'язку та постійний моніторинг мережевої безпеки.

Не менш важливим є підвищення цифрової грамотності як платників податків, так і працівників податкових органів. Впровадження сучасних електронних сервісів значно спрощує податкові процедури, але водночас вимагає від користувачів певного рівня технічних навичок та знань щодо роботи з інформаційними системами. Недостатнє розуміння принципів цифрової безпеки та особливостей роботи з податковими платформами може призводити до помилок у податковій звітності, втрати доступу до важливих документів або навіть до випадкового розголошення конфіденційної інформації. Для подолання цих викликів необхідно реалізовувати освітні програми, організовувати тренінги та проводити інформаційно-

роз'яснювальну роботу серед платників податків та співробітників фіскальних органів.

Окремим викликом цифровізації є необхідність адаптації нормативно-правової бази до нових умов функціонування податкової системи. Технологічний розвиток відбувається швидкими темпами, і законодавство не завжди встигає за цими змінами. Застарілі нормативні акти можуть створювати правові колізії, ускладнювати впровадження інноваційних технологій або навіть обмежувати можливості цифрової трансформації. Тому важливим напрямом є розробка сучасного законодавства, яке регулюватиме використання цифрових податкових технологій, визначатиме стандарти безпеки, механізми захисту персональних даних та процедури електронної взаємодії між платниками податків і податковими органами.

Також необхідно враховувати питання цифрової інклюзії. Не всі категорії платників податків мають рівний доступ до цифрових послуг через відсутність технічних можливостей або низький рівень цифрової обізнаності. Особливо це стосується малого бізнесу, самозайнятих осіб та мешканців сільських регіонів. Для забезпечення рівного доступу до електронних сервісів потрібно розвивати інфраструктуру, забезпечувати доступне підключення до Інтернету, а також пропонувати альтернативні механізми податкового адміністрування для тих, хто не має змоги користуватися цифровими платформами.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Цифровізація податкової системи є невід'ємною складовою сучасного розвитку державного управління та фінансової політики. Вона сприяє підвищенню ефективності податкового адміністрування, мінімізації тіньових фінансових операцій, покращенню взаємодії між платниками податків і фіскальними органами, а також створенню прозорого та зручного податкового середовища.

Разом із тим, цифровізація супроводжується низкою викликів, що потребують системного вирішення. Найважливішими завданнями

залишаються забезпечення кібербезпеки, яка стає критично важливою в умовах зростання кіберзагроз, підвищення цифрової грамотності платників податків і працівників податкових органів, адаптація нормативно-правової бази до швидких технологічних змін, а також розвиток цифрової інфраструктури для забезпечення рівного доступу до електронних послуг.

В умовах війни та економічної нестабільності цифровізація податкової системи відіграє ключову роль у підтримці фінансової стійкості держави та сприяє її економічному зростанню. Вона дозволяє оптимізувати податкові процеси, підвищити надходження до бюджету та забезпечити зручність і доступність податкових сервісів для громадян та бізнесу.

Подальші дослідження у цьому напрямі мають зосереджуватися на вдосконаленні механізмів цифрового податкового адміністрування, впровадженні новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту та блокчейн-рішень, а також розробці комплексної стратегії цифрової трансформації податкової системи України.

Література

1. Болдовська К. П., Тарасенко А. В., Черниш Д. С. Цифровізація податкової системи: сучасні технології та їх застосування. *Обліково-аналітичний та економіко-фінансовий інструментарій управління сучасним підприємством: міжнародний досвід* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Харків: ХНАДУ, 2024. С. 189–193. – URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/ea2a3aa3-d50a-4f51-a371-2a643c1eb470/content> (дата звернення: 05.02.25)
2. Ганзюк С. М., Буднік Є. О. Цифрова трансформація податкової системи України. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2024. № 2(9). С. 104–110. – URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/319078> (дата звернення: 04.02.25)
3. Гуцалюк О. І. Цифровізація податкової роботи підприємства через використання електронних сервісів податкових органів. *Вісник*

Національного транспортного університету. Київ: НТУ. 2022. Вип. 4 (54). С. 42–46. – URL: http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/54/042_046.pdf (дата звернення: 04.02.25)

4. Опанасюк Ю. А., Гончарова О. В. Цифровізація податкового адміністрування як складова трансформації системи державного управління. *Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання» / за заг. ред. І. І. Рекуненка, В. В. Сулим. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 330–333. – URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/97894/1/Opanasiuk_tax_administration.pdf (дата звернення: 05.02.25)

5. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 04.02.25)

6. Павлютін Ю. М. Цифровізація системи податкового адміністрування: національний та іноземний досвід. *Правова позиція*. 2023. № 3 (40). С. 145–148. – URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/6293/1/28.pdf> (дата звернення: 04.02.25)

References

1. Boldovs'ka, K. P., Tarasenko, A. V. and Chernysh, D. S. (2024), “Digitalization of the tax system: modern technologies and their application”, *Oblikovo-analitychnyj ta ekonomiko-finansovyj instrumentarij upravlinnia suchasnym pidpryemstvom: mizhnarodnyj dosvid : materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Accounting, analytical and economic and financial tools for managing a modern enterprise: international experience: materials of the IV International Scientific and Practical Conference], KhNADU, Kharkiv, Ukraine, pp. 189–193, available at:

<https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/ea2a3aa3-d50a-4f51-a371-2a643c1eb470/content> (Accessed 5 February 2025).

2. Hanzhuk, S. M. and Budnik, Ye. O. (2024), "Digital transformation of the tax system of Ukraine", *Ekonomichnyj visnyk Dniprovs'koho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 2(9), pp. 104–110, available at: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/319078> (Accessed 4 February 2025).

3. Hutsaliuk, O. I. (2022), "Digitalization of the enterprise's tax work through the use of electronic services of tax authorities", *Visnyk Natsional'noho transportnoho universytetu*, vol. 4 (54), pp. 42–46, available at: http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/54/042_046.pdf (Accessed 4 February 2025).

4. Opanasiuk, Yu. A. and Honcharova, O. V. (2024), "Digitalization of tax administration as a component of the transformation of the public administration system", *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Upravlins'ki paradyhmy staloho rozvytku ta inkliuzyvnoho ekonomichnoho zrostannia»* [Materials of the International Scientific and Practical Conference "Management Paradigms of Sustainable Development and Inclusive Economic Growth"], Sums'kyj derzhavnyj universytet, Sumy, Ukraine, pp. 330–333, available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/97894/1/Opanasiuk_tax_administration.pdf (Accessed 5 February 2025).

5. State Tax Service of Ukraine (2025), available at: <https://tax.gov.ua> (Accessed 4 February 2025).

6. Pavliutin, Yu. M. (2023), "Digitalization of the tax administration system: national and foreign experience", *Pravova pozytsiia*, vol. 3 (40), pp. 145–148, available at: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/6293/1/28.pdf> (Accessed 4 February 2025).

Стаття надійшла до редакції 05.02.2025 р.